

בארה של תורה

פשט עיון ודרש בפרשת השבוע ופניני השקפה לקח ומוסר

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 219 סיון תשע"ז

העלון מוקדש לזכר יוסף בן דוד וציונה שלומי ז"ל ע"י בנו ר' יאיר שלומי הי"ו

פרשת בהעלותך

כשהפרשנים טועים...

"ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית וגו'" (יב, א)

פעמים רבות האדם נוקט מדעתו בצעדים ופעולות שנראים לו כנכונים וראויים, ומצדיק את מעשיו לאור "סימנים" משמים שנשלחים לו כאיתות לכך שהגו נהוג בדרך הנכונה. אך טעות היא, כי הדרך היחידה להחליט האם צעד מסוים הוא משגה או הצלחה היא רק על ידי התייעצות עם דעת תורה ולא על פי מה שנראה לנו בשכלנו כדבר נכון.

והחידוש הוא, שגם אם פרשנותו נכונה, והסימנים אכן נשלחו אליו משמים, עדיין אין זה אומר שדעת המקום נוחה מהם ומסכמת עמם, כי "בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו", וברגע שאדם בוחר בדרך מסוימת, אף שאיננה טובה כל כך, משמים יסייעו בידו ללכת בדרך שבחר, אף שלבסוף יתבעוהו על שהלך בה!

ב. ומצינו בספרים ראיות רבות ליסוד זה, ואחת המרכזיות שבהן נמצאת בפרשתנו בדברי רש"י, "מנין היתה יודעת מרים שפרש משה מן האשה? מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה שאלדד ומידד מתנבאים במחנה. כיון ששמעה צפורה, אמרה אי לנשותיהן של אלו, שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפרש בעלי ממני. ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן."

והקשו התוס' (שבת פז, א. ויבמות סב, א) שהרי במסכת שבת (שם) אמרו ש"שלושה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו: הוסיף יום אחד מדעתו (במתן תורה), ופירש מן האשה, ושבר את הלוחות", ואם כן מדוע התרעמו מרים ואהרן על משה רבינו, והרי אם הסכים הקב"ה עם הנהגתו של משה בודאי שנכונה ומוצדקת היא.

ותירצו התוס', שהסכמת ה' עם החלטת האדם איננה ראייה כלל ועיקר שהוא צודק במעשהו, כי "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו", וכיון שהחליט משה מדעתו לפרוש מאשה העניק לו הקב"ה אישור למעשיו אף שלא היתה דעתו נוחה מכך (לטענת מרים ואהרן), והיה מעדיף שמשה ימשיך לחיות ככל האדם. אך למעשה טעו הם בכך, כי הסכמת ה' למשה לא היתה מסוג ההסכמות של "בדרך שאדם רוצה לילך" אלא הסכמה חלוטה ומוגמרת שכן ראוי "איש האלהים" לנהוג. אך באמת בשאר מקרים ובשאר בני אדם הסכמת ה' איננה מעידה שהצעד נכון ואמיתי על פי דין, ובכוא היום יתבע עליו האדם אם לא התייעץ לפני כן עם דעת תורה.

ג. וכן מצינו (מלכים א פרק כב) שביקש ה' רוח אשר תלך ותפתה את אחאב ללכת להילחם בארם ברמות גלעד ושם יפול במלחמה וימות. ובאה רוחו של נבות הזורעאלי שנרצח על ידי אחאב על פי עדות שקר וביקשה לנקום בו ולפתותו ולהיות רוח שקר בפי נביאיו לאמור לו שילחם ויצליח.

וה' הסכים עם רוחו של נבות ואמר "תפתה וגם תוכל, צא ועשה כן". ברם למרות שרוחו קיבלה רשות לכך מאת ה', נענש נבות ונרדחה ממחיצת השי"ת, ונאמר לו "צא ממחיצתי" משום ש"דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (סנהדרין קב, א). ולכאורה הרי הקב"ה נתן לו רשות להטעות את אחאב ומדיה אם כן הטענה על נבות ומדוע נרדחה? ותירץ המהרש"א (חידושי אגדות סנהדרין פט, א) שה' נתן רשות לרוחות לפתות את אחאב בפיתוי של אמת, אך נבות ביקש רוצה להטעותו בדברי שקר, ולכן אף שה' הסכים עמו ושלחו לא היה זה בבחינת אישור והצדקה עם מעשיו, אלא בבחינת "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו", שכיון שזה היה רצונו שיעוהו להוציאו לפועל, אך לבסוף ענש על כך והוצא ממחיצת ה'.

ד. והנה חז"ל למדו ש"בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" מבלעם, וכפי שדרשו (מכות י, ב), שבתחילה אמר לו ה' (במדבר כב, יב) "לא תלך עמהם", אך לאחר מכן (שם פס' כ') אמר לו "קום לך איתם", ואף שמתחילה אסר עליו ללכת, מכל מקום בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, וכיון שרצה ללכת עמהם לא מנעו ה' מכך.

אולם הרי לבסוף נאמר (שם פס' כב) "ויחר אף אלהים כי הולך הוא", ומדוע כעס עליו ה' אם אישור ואמר לו "קום לך איתם"? אלא שכאמור האישור משמים למעשה האדם אינו מהווה הסכמה וראיה לכך שמעשהו נכון, אלא שאם זהו רצונך לא ימנעו זאת ממך, ובידך הבחירה והרשות כיצד לנהוג ואף יסייעו לך לעשות כן, אך בסופו של דבר אם היה המעשה שלא כדין תיתבע על כך.

ה. ובכל הראיות הנ"ל החידוש עוד יותר גדול ממה שמצוי אצל בני אדם שמפרשים סימנים שמימימים כהסכמה למעשיהם. כי בכל הנ"ל הקב"ה בכבודו ובעצמו אישר לאדם לנהוג כרצונו, ואף על פי כן נתבע אותו אדם על כך (מלבד משה רבינו). וקל וחומר אנו שלא זכינו לגילוי מלאך או אליהו, שעלינו להתייעץ בכל צעד ושעל עם רבותינו אשר יורונו על ימין ועל שמאל, ולא נחליט מאומה על דעתנו, גם אם נתמכת ונשענת היא על אותות וסימנים מן השמים. ורק דעת תורה היא שיכולה לגלות לנו וללמד אותנו מהו רצון ה', ואלו מעשים שלנו יגרמו לו לנחת או להיפך ח"ו.

התשובה המרתקת באגרות משה שבה גילה

המחבר את סוד ברכתיו

"יוצק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה" (יב, ג)

רבים מבקשים מזור ורפואה עבורם או עבור קרוביהם, ומחפשים אנה ואנה סגולות ורפואות או בני אדם שבקיימים באלו כדי להושיעם. אך הבה נבדוק מה עשו אבותינו בשנים קדמוניות כשהיו זקוקים לרפואה. וזאת מצאנו במסכת בבא בתרא (קטז, א) "דרש רבי פנחס בר חמא, כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה". כלומר שגם אם הגיע החולה לשערי מות ממש יש כח ביד חכמי התורה להושיעו בתפילתם המסוגלת להתקבל מחמת גדולתם בתורה. וכתב הנימוקי יוסף (שם) "שכן המנהג בצרפת, שכל מי שיש לו חולה, מבקש פני הרב התופס ישיבה שיברך אותו". כלומר שאותם חכמים שעומדים בראשות ישיבה ומרביצים תורה לתלמידים, קולם נשמע בשמים ביותר וכח תפילתם מסוגל להושיע.

ב. ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' נא) ישנה תשובה מרתקת ויוצאת דופן שבה עוסק המחבר הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל בהנהגתו בענין זה של ברכות וישועות שביקשו ממנו אנשים לפעול עבורם.

"הנה באתי לבאר הענין מה שהרבה שנים באים אנשים אלי לבקש שאתפלל עליהם לה' על כל צרה, ושאברכם לכל דבר הנצרך להם, בבריאות הגוף, ובבנים ובנות, והצלחה בתורה ופרנסה. ואני עושה רצונם ומברך אותם ומתפלל בעדם, אף שידוע לי מן ערכי וקטנותי בתורה ובמעשים טובים. וידוע מכמה גדולי תורה גדולי תורה למבקשים מהם לברך ולהתפלל שהם לא ראוים אלא ילכו לבקש זה מאחרים שעוסקים בכך. ואני לא דחיתי אותם ולשלחם לאחרים, וצריך טעם מדוע נוהג אני כן."

סוזאן בת זוהרה אלפסי ע"ה
רותי בת שמעה שהרבני ע"ה
דניאל בן חסיבה ז"ל ע"י משפ' בוסז

ר' יששכר בן נתן מלמד ז"ל
שררה שושנה בת יחיא סעיד בסל ע"ה
אליהו עמרם בן ימין אוולאי ז"ל

לענ"ר בנימין בן סלחה ז"ל + סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן שאוס ז"ל + נאווה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל + רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

ויתכן כי ישמע ה' לקולו מחמת איזו זכות שיש לו או מצוה שעשה, ולכן אין זה נחשב כהזכרת השם לבטלה. ונעיין שם שביאר בדרך זו את הטענה על שרה אמנו על שלא האמינה לברכת המלאכים, למרות שנדמו כעריבים והיתה לה סיבה טובה שלא להאמין ולבטוח בברכתם. וראוה עוד להלן.

המקובל ר' סלמן מוצפי ביקר את הרב החולה בלילות שבת אף שבני ביתו המתינו לו לקידוש

במסכת ברכות (יב, ב) אמרו "כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבריו ואינו מבקש נקרא חוטא. ואם תלמיד חכם הוא (זה שנוקט לישועה), צריך שיהיה עצמו עליו". ופירש החתם סופר (שו"ת ח"א א"ח סי' קס"ו) שידמה כאילו הוא עצמו חולה וכאילו מתפלל על בריאותו שלו, ועל ידי כך יתפלל על חבריו מעומקא דלבא.

וזה תואם לדברי הגאון הצדיק ר' שלמה וולבה זצ"ל בספר עלי שור (ח"ב עמ' 120) "קייבלנו מרביתנו כי מצות ביקור חולים היא מענין נושא בעול עם חבריו", וכפי שביאר דבריו הגאון ר' ראובן לויכטר שליט"א, ש"נושא בעול עם חבריו היא כניסה לתוך עולמו של השני על ידי ציור המצב שלו, שעל ידי זה הוא נמצא יחד עמו ממש".

והאמת היא שכלל חשוב ויסודי זה אינו שייך רק במצות ביקור חולים אלא תקף הוא בכלל המצוות שבין אדם לחברו, שציווי התורה אינו על המעשים לחוד, לגמול חסד ולסייע לחברנו בעת צרה וכיוצא בזה, אלא רצון התורה שנגיע למצב שאנו חשים ומרגישים את השני, ומודעים בהכרתנו הפנימית למצבו ולמה שעובר עליו. ומעשה המצוה אינו סוף דבר ותכליתו, אלא הנו היכי תימצא להיכנס לעולמו של חברנו ולחוות את העובר עליו. ויותר משמבקשת התורה מאיתנו להתחבר אליו במעשה הגשמי, מצפה היא מאיתנו לדבוק בו בלב ובנפש.

וזהו שכתב החתם סופר "שידמה כאילו הוא עצמו חולה וכאילו מתפלל על בריאותו שלו", כי גדר תפילה על החולה שמשוגלת להתקבל ביותר, איננה כזו שמשתכמת במלמול מילים בעלמא, אלא כזו שנובעת מתוך הרגשה והשתתפות בצער החולה וסבלו, ואת זה יכול האדם להשיג על ידי שיקדיש כמה רגעים לטובת החולה וידמיין כאילו הוא עצמו סובל וכואב ואז יתפלל עליו מכל לבו.

ב. היכולת הזו להיכנס למצבו של השני איננה נדרשת רק לשם תפילה על החולה אלא גם עבור מילוי שאר צרכיו הגשמיים והרוחניים כאחד. וכמעשה שהיה באחד מחשובי הרבנים בירושלים שפנל למשכב והיה מרותק למיטתו ימים רבים, ולא התאפשר לו ללכת לבית הכנסת. ועקב כך החל המקובל הצדיק רבי סלמן מוצפי זצ"ל לבקר בכל ליל שבת, ובדרכו הביתה מבית הכנסת היה נכנס לבית הרב ומשוחח עמו בדברי תורה ושומע את עצותיו ופסיקותיו לגבי נידונים שעלו במהלך השבוע.

לאחר מספר שבועות של ביקורים כאלה, שאלו בני המשפחה את הרב מוצפי "מדוע כבודו טורח ומשתדל לבקר את הרב דוק בלילות שבת, בשעה שבני הבית ממתנים לך לקידוש וסעודת השבת, והרי הרב שוכב כך כל השבוע והנך יכול לבקר בימות החול?".

הרב מוצפי השיב להם "הנני בטוח שבליילות שבת הרב נזכר בערגה בימים שבהם היה כחו במונתו והיה חוזר בליל שבת לביתו כשהוא מלווה בבני הקהילה ומשוחח עמהם בהלכה ובאגדה. וכעת כשהוא חולה וכבר אינו זוכה לכבוד זה, סביר להניח שעבורו ליל שבת הוא המועד העצוב ביותר במהלך השבוע, כי מה שהיה לו איננו עוד. ולכן אני בא לשמח אותו ושווה במחיצתו ומשוחח עמו דוק בשעה זו".

הנהגה זו של הרב מוצפי מסמלת גאונות של חסד. לא רק לדאוג לצרכיו הגשמיים של השני, אלא להיכנס אל תוך לבו ו"להרגיש" אותו, ולנסות לחוש מה שעובר עליו ומה שחסר לו ומצער אותו, וכך למלא עבורו את החלל ולהשלים לו את החסר עד שישמח ותנוח דעתו.

ובתשובתו ביסס הרב את הנהגתו על סמך הדברים הנ"ל שתפילת חכם מסוגלת יותר משאר אנשים, וחזקה היא שיקבל השי"ת תפילתו [אלא שיש דרגות בין החכמים מצד גודל איכות חכמתו ומעשיו וכמות המעשים], ועל כן מחויב החכם להתפלל על כל מי שמבקש ממנו זאת, ולא רק על חולה אלא על כל ישועה שנצרך ונוקק לה כל יהודי הפונה אליו.

ולאור זאת כתב "ואם כן מחויב אני להתפלל ולברך את המבקשים ממני. ואף שמה שמבקשים אותי להתפלל ולברכם הוא מחמת שמחזיקים אותי לחכם, הרי לא יועיל כלום כשאומר להם שהם טועים ועדיין לא הגעתי לחכמה, שאדרבה עוד אגדל אצלם מחמת זה שיאמרו שהוא מצד ענוה".

"וגם הרי לא שייך להכחיש את המציאות, שנתפרסמתי בעולם כחכם מצד שאני מחזיק ישיבה ואומר שיעורים, ומן הספרים שחיברתי. ואף שאני רחוק מהחכם שעליו אמר רב פנחס בן חמא שילכו אצלו, ואף מחכם שבהרבה מאות שנה אחר חתימת הגמרא, ואף אחר זמן הגאונים, מכל מקום אולי די לזה גם בחכם שבדור הזה. כי רב פנחס בן חמא אמר את דבריו לכל הדורות, אף שידעו חכמי הגמרא שחכמי הדורות מתקטנים בחכמתם. וממילא אף שאיני מחזיק עצמי אף מחכמי הזמן, מכל מקום כיון שהחולה מחזיק אותי לחכם, הרי הולך הוא למקום שרב פנחס בן חמא ציוה לילך, ובזכות אמונתו בדברי חז"ל יקבל השי"ת גם את תפילתי וברכתו. וזהו טעם נכון ומוכרח לדינא שכל שמחזיקים אותו לחכם ובשיל זה מבקשים אותו שיתפלל ויברך, שמחויב להתפלל עבורו ולברכו".

חמס של ברכה...

"ויעצק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה" (שם)

המפרשים עמדו על כך שהמילה "לאמר" מיותרת, ונאמרו בזה כמה ביאורים [ראה רש"י ושאר פרשנים]. ובספר שפתי כהן על התורה לרבי מרדכי כהן מגרוי הארז"ל, פירש ש"לאמור" היינו להודיע ולפרסם לכלל ישראל לדורות שיתפללו על חוליהם. ואף אם ביקר את החולה אלא שלא התפלל ולא ביקש עליו רחמים, כתב הרמב"ן (תורת האדם דף ה' סע"ב) שנחשב כאילו לא ביקר אותו, כי עיקר מצות ביקור חולים מלבד העסק בצרכי החולה היא כדי שיראה את מצבו ויתעורר להתפלל עליו שיתרפא.

ב. ובספר ראש אמנה, הביא את דברי מרן הגאון רבי אלעזר מנחם שך זצ"ל אודות שרה אמנו, שטענה כלפי אברהם אבינו "חמסי עליך", שהיה לך להתפלל שהבן אשר יוולד לך יהיה ממני ולא מהגר שפחתי. שמכאן מוכח, שאדם היכול להתפלל עבור חבריו ואינו עושה זאת, הרי הוא חוטא ב"חמס", כי מניעת הטובה מחברו על ידי הימנעות מתפילה עבורו, היא מעשה חמס, כאילו נוטל מחברו את הטובה היכולה להגיע לו.

והוסיף, שמכאן נלמד, שבשעה שמתוודים אנו ואומרים "חמסנו", אל לנו לחשוב כי החטא הזה הוא משהו כללי ששייך אצל אחרים שחמסו ואינו נוגע אלינו, אלא כל אחד ואחד צריך להתוודות ולחזור בתשובה על חטא זה, שהרי כל כך הרבה תפילות יכולנו להתפלל עבור אחרים הזקוקים לישועה, ולא תמיד התפללנו, ויש לנו להתוודות על כך ולומר "חמסנו"! ג. ואם נתבונן נמצא שהסיבה שתינתן התרשלות בתפילה על חברנו היא משום שאין אנו מאמינים בכח תפילתנו, וסבורים שהיות ואין אנו גדולים וצדיקים מן הסתם לא תועיל התפילה כל כך.

אך טעות היא, שכן תפילת כל יהודי, גם אם אינו מקפיד על קלה כבחמורה, מסוגלת מאד להתקבל כשמתפלל על חברו. וכפי שהוכיח הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בתשובה הנ"ל, מכך שתיקנו חז"ל (ברכות נד, א) שיהא אדם שואל את שלום חברו ומברכו בשם ה', והתירו זאת אפילו לאנשים הפשוטים יותר שחוטאים ואינם נוהרים במעשיהם, ולא חששו חז"ל שמא יש בכך הזכרת השם לבטלה שברכתם לא מתקיים ולא יקבלנה ה', ועל כרחך שתפילת וברכת כל יהודי באשר הוא מסוגלת להתקבל, אף אם חטא הרבה, ואפילו גרוע מכך! [אם אך מאמין הוא בה'],

העלון נכתב ונערך בס"ד ע"י הרב ראובן גולן. ניתן להאזין לשיחות חיזוק והשקפה וחיידושים לפרשת השבוע מאת המחבר בעמדות ובאתר קול הלשון, או בטל' 03-6171001 (הקש 1-2-48-1-1. או 8* ואמור את שם המרצה והקש 1-1). לקבלת העלון בדוא"ל מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

לע"נ ר' יהושע בן ר' דוד ובידה טמסטט ז"ל ♦ ר' דוד בן אהרון ז"ל ע"י בנו ר' עודד גהלי הי"ו ♦ מרת מלכה מולוק בת מאנאר סלמי ע"ה ע"י ילדיה הי"ו

לע"נ אסתר בת אסתר אביגד ע"ה ע"י ר' עמרם אביגד הי"ו ♦ שיטנה (כדיה) בת גוסנה ע"ה ע"י רועי משרקי הי"ו ♦ נעמי בת ר'נה (רינה) ישייה ע"ה ע"י בנה ר' יעקב הי"ו

גדעון בן רחל נעמן ז"ל
דניאל בן שמואל ורבקה אליהו ז"ל ע"י מזל טוב שלום
מזל בת מרגלית דוד צברי ע"ה

משה חנניה בן אברהם בר ששת ז"ל
יהיא בן דוד דארף ז"ל
לאה בת סימי ז'אנו ע"ה

משה בן רחל לביא ז"ל
סאלם בן יוסף גמליאל ז"ל
יהודה בן אסתר ז' ז"ל